

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՐԱՆԻ ԳԼԽԱՎՈՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՐԱՆԻ ԳԼԽԱՎՈՐԱԿԱՆ (Կանխիկ վճարելի)

Տարեկան բաժնորդագին 30 ֆրանկ
Վեցամսեայ » 15 ֆրանկ
Եռամսեայ » 7 1/2 ֆրանկ

Ունեւորներն կամ գրամ զրկել տնօրէն-խմբագրին այս հասցեով
M. PORTOUKALIAN
Directeur du Journal Armenia
MARSEILLE (France)

ԼԵ ՏԱՐԻ
ԹԻՒՆ 6

1921 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 7 ԴՆ.
(Հ.Տ. 1921 Օգոստոս 25)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, համառոտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերադարձունել չհրատարակուած ձեռագիրները:
Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով:
Ծանուցման 1 միջակ գերը 2 անգամ կարժէ. 1 գլխագիրը 4 անգամ:

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadié, 17

ԲԱՑՈՒԱԾ Ե
ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
“ԱՐՄԵՆԻԱ”
ԼԵ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ
(1921 ՕԳՈՍՏՈՍ — 1922 ՅՈՒՆԻՍ)

Ամբողջ 37րդ տարեշրջանի (1921 Օգոստոս-1922 յուլիս) բաժնորդագինն է 30 ֆրանկ ամէն տեղի համար:
Կարելի է նոյն հաշուի համեմատ բաժնորդագրուիլ նաեւ 6 ամսի եւ 3 ամսի համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՐԱՆԻ ԳԼԽԱՎՈՐԱԿԱՆ Մ. ՓՈՐՓՈԿԱԼԻԱՆԻ

	Ֆր. անգլ.
Ա. Հայ գիւցագնացի մը Բ. տպագր.	40
Բ. — Ը. (Սպառած)	
Բ. « Արմենիայի յուշարար (Ա. տարի)	1,40
Ժ. Վրէժ	20
ԺԱ. Քոմաս Բոցարիս	20
ԺԲ. Նմոյցներ Մ. Փորթուգալ- լեանի գրած ուսանաւոր- ներէն	15
Ժ. Մի պուկար ճայրեցանք (Պուկարիսի Յեղափո- խութեան ծագման պատ- մութիւնը)	1,40
ԺԳ. Մի՛ գաղթիք	20
Մարտիլէն դուրս զրկելու փոստի ծախ- քը կը վճարուի հրատարակողէն:	

«ԱՐՄԵՆԻԱ»-Ի ՅՈՒՆԻՍԴԱՐ

Արմենիայի և տարեշրջանի թիւերն
որոնք բոլորովին սպառած են, չա-
տերի հետաքրքրութեան առարկայ
դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Մ.
Փորթուգալեանի գրած առաջնորդագր
յօդուածներէն զէթ 30ի չափ ամփոփ-
ւած են այս Գոշարարի մէջ որ ունիւթ
ձալ զիրքով 124 երեսներէ կը բաղ-
կանար Գինն է 1 ֆր. և 40 անգլիս:
Տարածելու համար մէջ անգամէն
10 օրինակ գնողին կը զրկենք 10
օրինակը, ապահովագրուած ծրարով
10 ֆրանկի փոխարէն:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպութիւն. — Հայաստան. —
Հայաստանի անցքերէն. — Կիլիկիա. —
Եւրոպական Թեմի առաջնորդական ընտ-
րութիւնը յետաձգուած. — Նամակ Անգ-
լիան (Լոնտոն). — Նամակ Ֆրանսա-
տանէն (Փիլիպոս). — Նամակ Սիրիան
(Պէյրութ). — Արգգային բարձր կրթու-
թեան համար. — Երջարեւրական Կո-
միտասեան 5 ամսերէն. — Հայր Բառնա-
բաս Պիլեզիկեան. — Անցուղարձ Մար-
տիլէն. — Ուղղութիւն. Մոսկուաի հոր-
դեմ. — Յաւանքիւրք կոնիւր. — Բա-
նասիրական (ճառ Մեսրոպայ Գ. Սեթ-
եանց՝ ասացեալ ի հանդիսի « Հարիւ-
րամեայ Յոբելէնի » Հայկեան Մարդասի-
րական Ճեմարանի որ ի Կալկաթա). —
Նամակատուի. — Ծանուցումներ:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Շատ անգամ կը պատահի որ մենք
խանդավառ ինքնաբաւութեամբ մը
կը թուենք հայ ազգի գեղեցիկ
յատկութիւններ, աւանդական առա-
քինութիւններ, քաղաքակրթական
բարձր ընդունակութիւններ և սպա-
սալահար կը հարցնենք թէ այսքան
առաւելութիւններ ունենալով մէկտեղ
ինչպէ՞ս կըլլայ որ չենք կրնար տի-
րանաւալ մեր անկախութեան կամ
չենք կրնար պահպանել զայն:

Խորհած ե՞նք երբեք թէ որքա՞ն
հմայիչ կրնար ըլլալ գեղարուեստա-
կան հոյակապ շէնք մը երբ անոր բաղ-
կացուցիչ տարրերը, քանդակուած
վէճ-քարերը և կիտուած ապակիները,
խառնիխառն, յետ առաջ շարուած
ըլլային ու ճարտարագէտի մը կենա-
բար շունչը չգար զանոնք դասաւո-
րելու, ամէն բան իր տեղը զետեղե-
լու և այսպէս կազմելու ամբողջական
հմայքը:

Ժողովրդի մը բոլոր բարձր առա-
քինութիւնները ինքնին բան մը չեն
արժեք պետական կեանքի մէջ եթէ
ատոնք հաւաքական դաստաւորութիւն
մը չունենան. ահա այդ դաստաւոր-
ւած ամբողջականութեան է որ կազ-
մակերպութիւն անունը կուտան.
առանց այդ կազմակերպութեան
բոլոր գեղեցիկ յատկութիւնները կը

մնան անջատ անջատ ուժեր և անհա-
տական կիրքեր լարուելով ու վար-
ւելով՝ կը դառնան բացասական ու
ճիւղակար տարրեր:

Մենք առհասարակ շատ թեթե-
ւաբով կը նայինք կազմակերպութեան
պէտքին վրայ. կը կարծենք թէ
առանց մեծ ճիգերու, ամբողջական
նուիրումներու, ամէն բան կարգի
կը մտնէ և ինքնին կը գոյանայ
պետականութիւնը:

Զինադադարէն ի վեր, երբ Հա-
յաստանի Հանրապետութիւնը յայտ-
նուեցաւ արտասահմանի հայութեան
ալ, մենք իզուր ժամեր շատ վատ
նշքինք, լոկ խանդավառ նուպաներու
մէջ գինովցած մնալով կամ թէ կու-
սակցամիտ խճճական քննադատու-
թիւններով ամէն բան քանդել ձգե-
տելով:

Հայաստանը սովի մէջ էր, զօրք
կուզէր, զէնք կուզէր, ռազմաթերք
կուզէր, մանաւանդ դրամ կուզէր.
ու մենք հանգստասէր Հայերս ոչինչ
ըրինք, գոցեցինք սրտերնիս ու ա-
կանջնիս և բերաննիս բացինք կեց-
ցէ՛ներ կամ անկցի՛ներ պոռալու
համար. չկրցանք միահամուռ կազ-
մակերպութեամբ մը, մէկ զսպանակէ
լարուած, մէկ մարդու պէս ոտքի
կանգնել և ցոյց տալ թէ մենք գի-
տէինք գնահատել մեր անկախու-
թիւնը. թէ պետական ընդունակու-
թիւն ունէինք, թէ մենք գիտէինք
պետութիւն ու կառավարութիւն
զանազանելու սակցութեան և ըստ
այնմ գործել, զոհել ու զոհուիլ:

Վրայ հասաւ Հայաստանի աղէտը
ու մենք չխելամեցանք բնաւ. փո-
խանակ այդ աղէտէն դաս առնելու,
մեր թերութիւնները ուղղելու և
պակասները լրացնելու, պայքարը
կեանք է ըսելով կրկէս ինկանք ու
իրարու սիրտ բզկտելու կը ջանանք
առանց խորհելու թէ ամէն սխալ
ըմբռնուած ու անմասնակ պայքար
կեանք չէ ալ մահ:

Պատեհ աւիթներ կուգան ու
կանցնին և չեն սպասեր որ Հայու
համբաւեալ «վերջին խելքը» ինք.

զինք գտնէ և օգտուի երազավազ
խուսափող առիթներէն:

Ահա թէ ինչո՞ւ մենք անհրաժեշ-
տարար պէտք ունինք ներուժ կա-
տարեալ ներքին կազմակերպութեան
մը թէ բարոյական և թէ նիւթական
տեսակէտներով. կը չնշտենք բարո-
յականին վրայ, որովհետեւ փորձա-
ռութիւնը ցոյց տուաւ թէ շատ ան-
գամ մեր նիւթական կազմակերպու-
թիւններ անոյժ քայքայուեցան բա-
րոյականի չգոյութեան պատճառով:
Փոխանակ անպաճենքուն վրայ
նստել ողբալու, գալիքներուն վրայ
մոմտանք և պատրաստ գտնուինք:

Հայ պետութիւն մը ընդունուած
փաստ մըն է միջազգային հողի վը-
րայ. եթէ ան իր երեք տարուայ
կեանքի ընթացքին ունեցաւ փայլուն
ու մռայլ րոպէներ, այդ շնչանակէր
թէ ան դատապարտուած է մահ-
ւան. եթէ մենք ինքներս չուզենք
ու չդատապարտենք մահուան, ան
չմեռնիր այլապէս:

Հաւ կամ վատ օրերը ազգերու և
պետութիւններու համար ունին այն
նշանակութիւնը ինչ որ է անհատնե-
րու համար: Կարեորը վատէն խը-
րատուիլ և լաւին համար պատրաստ
ւիլ ու կազմակերպուիլն է:

Թ. ԵՂԻՇԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի ան-
դամներէն Մր. Վիքթոր Մր. փիթի
հետ այցելելով Տ. Զաւէն Պատրիար-
քին, տեղեկութիւններ տուած է
Հայաստանի վիճակի մասին ուրկէ
նոր վերադարձած է: Մր. Վիքթոր
անցած տարի պարէնաւորման տե-
սակէտով լաւ գտած է Հայաստանի
կացութիւնը, սակայն այս տաշի
նոյն իսկ խանութներէ մէջ կարելի
չէ գտնել ոչ ապրանք և ոչ ուտես-
տեղէն: Այլ քանակաւորութիւն փողոցներէ
մէկին մէջ գտնուած է անօթութեան
մեռած հայ պատանիի մը գլուխը,
մինչդեռ անցած տարի այդպիսի
գէպք տեղի չէր ունեցած:

Հայաստան քաղաքական տեսակէ-
տով հանդարտ է այժմ և վարիչները
կաշխատին պահպանել կարգուկա-
նոնը կարելի միջոցներով: Բանակին
մէջ քիչ թիւով հայ զօրքեր կան.
մեծագոյն մասը Ռուս են:

— «Դան» թղթակիցը կ. Պօլսէն
կը հաղորդէ. «Երեւանէն եկած վեր-
ջին լուրերին համաձայն, Կովկասի
և վրաստանի մէջ դժգոհութիւնը
ընդհանուր է պաշտպանութեան վարչա-
կան գրութեան դէմ որոնց սոված
բանակը կը կողոպտէ և աւերակ կը
դարձնէ դիւղերը: Բոլոր կուսակցու-
թիւնները միացած են Սովիեդնե-
րին դէմ:

Կովկասի երեք Հանրապետութիւն-
ները խորհրդատուութիւնը վերջացուց իր
աշխատանքը: Հայ վրացական սահ-
մանադրութիւնը այսպէս գծուած է.
Ախալքալաքի երկրամասը թողուած
է վրաստանին: Բորչալուի չէզոք գո-
տին կը մնայ Հայերին: Այլ սակայն
վրաստանի դժուարութիւններ կը հա-
նէ ստորագրուած համաձայնութիւն-
նը գործադրելու:

Սովիեդական կառավարութիւնը
որոշեալ է որ Թիֆլիս 25 միլիար ռուբ-
լի տուրք մը տայ. արմատիքի մը.
թերքները գրաւուած և աճապարան
քով գրկուած են Ռուսիա:

Կովկասի խաղաղութիւնը մեծ հետա-
քրքրութեամբ կը հետեին Անատո-
լուի պատերազմական գործողու-
թիւններին:

— «Դան» թղթակիցը 3 թիւէն.
կ. Պօլսէն կը հաղորդեն.

Խորհրդատուութիւնը մը գումարուեցաւ
կարսի մէջ, նախագահութեամբ
Քեազիմ Գարապէթի փաշաի թիւր-
քերի և Կովկասեան երեք պետու-
թիւնների, վրաստանի, Հայաստանի
և Ազերբեյջանի պատուիրակները
հաւաքուած են հոն: Թիւրք պա-
տուիրակութիւնը կը բաղկանայ, բաց
ի ֆեազիմ Գարապէթի փաշայէն,
Մուխթար պէյէ և Վէլի պէյէ և շատ
մը մասնագէտ խորհրդականներէ:
վրաստանի ներկայացուցիչ պատուի-
րակութեան կը նախագահէ Տ. Պու-
տիլանի:

— Տիար Դ. Շահվերդեան, Հա-
յաստանի Տնտեսական ներկայացու-
ցիչ Հայ գաղութներում, Կ.պօլսի
թերթերին մէջ կոչ մը հրատարա-
կած է հայ գաղութներին ուղղուած
որոնցմէ կը խնդրէ փութալ օգնու-
թեան հասնել Հայաստանի ժողովը-
դին որ կը տանջուի սովէն և տարա-
փոխիկ հիւանդութիւններէ: Կը
խնդրէ նաև օգնել Հայաստանի ան-
կախ պետութեան՝ երկրին անտեսա-
կան վերականգնումին համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՑՔԵՐԷՆ

Ականատեսի օրագրից

I

Մի տարուայ շարունակական կռիւ-
ներէն յետոյ, բախտի չարածնի մէկ
խաղը մեզի քչեց Արաքսի այս հիւ-
րընկալ ափերը: Թաւրիզ հասնելէ
ու մի շարժումայ կազդուրումէ յետոյ,
ինքզինքս ի վիճակի կզգամ ականա-
տեսի իմ օրագիրս մի յօդածաշար-
քով տալ «Արմէնիա» ի ընթերցողնե-
րին: Եւ որպէսզի պատկերը կատար-
եալ լինի և ընթերցողը կարողանայ
առողջ գաղափար մը կազմել Հայաս-
տանի անցքերի և անկման վրայ, ես
հարկադրուած եմ յօդածաշարքս սկը-
սել 920 Մայիսեան դէպքերից,
որովհետեւ այն օրից սկսեց Հայաս-
տանի գերեզմանը պատրաստուել:
Բոլոր անյաջողութիւններ և անկում-
ներ կ'ծրագրուին, աստիճանաբար կը
զարգանան և կատարելութեան կը
հասնին, նոյնը եղաւ դժբախտ Հա-
յաստանի անկման տխուր ողբերգու-
թիւնը:

920 ապրիլի վերջեր մեր դարաւոր
թշնամի Ատրէշյանը առանց արիւն
թափելու ընդունեց խորհրդային իշ-
խանութիւնը. սովետական Ռուսաս-
տանի կարմիր բանակը առանց կռիւի
մտաւ Բագու և հաստատեց կօմիւ-
նիզմի դիկտատորիան: Այսպէս քա-
ղաքական միջոցաւ մթազնեց-
թուած էր թէ կարմիր բանակը մի
փոքր հանգիստ անելէ յետոյ արշա-
ւելու է դէպի Հայաստան: Ի՞նչ էր
անելու հայ ժողովուրդը. ընդունէր
Խորհ. իշխանութիւն, դա մահացու
կըլլար. կուէր Ռուսաստանի դէմ,
դարձեալ մահացու և աղիտաբեր.
ապա ուրեմն հայ ժողովուրդին կը
մնար աչալուրջ հետեւիլ քաղաքական
անցքերին և պատրաստ կանգնել իր
սահմաններ վրայ:

Մայիս մէկին Հայաստանի կառա-
վարութիւնը երկու ծանուցագիր
ընդունեց խորհ. Ատրէշյանի կառա-
վարութիւնից, որոնք կը թելադրէին
Հայաստանը խորհրդային հռչակել,
կը պահանջէին պարպել Ղարաբաղ-
Ջանդեղուրը. հակառակ դէպքում՝
կռիւ. Հայաստանում տեղի կունենայ
կարինէթի փոփոխում. Հա՛մ 0 հա՛մ.
Նանեան կանցնի կառավարութեան
գլուխ. մի քանի օր վերջ Ալէքսան-
դրապօլում Մուսաէլեան և ուրիշներ
տեղին վրայ խորհրդային իշխանու-
թիւն կը յայտարարեն և ձեռք ձգե-
լով «Զօրավար վարդան» զրահա-
պատ գնացքը, վերջնագիր կուտան
Երեւանի կառավարութեան, կը թե-
լադրեն կարս, Սարըղամիշ, ևն որ
իրենց օրինակին հետեւին: Կարս-Սա-
րըղամիշում տեղի կունենան խռովու-
թիւններ. կառավարութիւնը անմի-
ջական միջոցներ ձեռք կառնէ խոռ-
վութիւնը զսպելու համար:

Կարճ ժամանակում ճշուեց բոլ-
շևիկեան շարժումը. որմէ յետոյ կա-
ռավարութիւնը առանց կանգ առնե-
լու դիմեց նոր ձեռնարկներու. կա-
ռավարութիւնը քաջաշնորհած իր
ձեռք բերած յաջողութենէն, վերջ-
նագիր տուաւ ըմբոստ Ջանկիբասա-
րին: Թուրքեր մերժեցին հնազանդի-
կառավարութիւնը իր զօրքն ու թըն-
դանօթը քաջեց թուրք գուղացու
վրայ. Ջանկիբասարը ինքնապաշտ-
պանութեան դիմեց, բայց միայն 18
ժամ դիմացաւ:

Կառավարութեան երկրորդ ձեռ-
նարկն ալ յաջողութեամբ պսակուեց.
պէտք էր անել երրորդ ձեռնարկը և
նա չուղացաւ. վերջնագիր տուեց
«Արազ» եան կառավարութեան թէ
հնազանդութիւն յայտնեն և յանձնեն
մինչև Նախիջևանը: Ետտ պարզ էր
որ վերջնագրին դրական պատասխան
չպիտի տրուէր. որով բանակը նոյն
ախորժակով յարձակուեց Արաքսի
հովիտին վրայ: Յարձակման առաջին
զոհը եղաւ Բէյուկ-Վէտի, որը մի տա-
րի առաջ հազարաւոր զոհեր խլած
էր հայ բանակէն: Արշաւանքը շա-
րունակվում էր երբ յանկարծ Ատըր-
բէյանի բանակը արշաւեց Ղարաբաղ-
Ջանդեղուրի վրայ: Հայաստանի այդ
լեռնամասում մեծամասնականներ
փողի ուժով կանոնաւորապէս իրենց
աւերիչ պրօպականտը յառաջ տարած
էին. հէնց որ խորհրդային Ատրէշ-
յանի կարմիր բանակը շարժուել սկսեց,
նրան օգնեց ներքին բռնկումը. մի
շարժումայ ընթացքին նրանք տիրա-
ցան ամբողջ Լեռնահայաստանի: Այդ-
շրջանում կը գործէին Դրօն և Նըժ-
դէհի զօրախմբեր, Դրօն պարտուելով
անցաւ դէպի Հայաստան. իսկ Նժդէհ
պաշարած մնաց Ղափանի շրջանում.
հոն մնաց անառիկ մինչև վերջ:

Դէպքերու այդ սրընթաց փոփո-
խութիւնը իր որոշ ազդեցութիւնը
գործեց կառավարութեան վրայ.
երբ կարմիր բանակը տիրացաւ Դա-
րաղագեազին, սպառնաց թիկունքէն
խփել եթէ հայ բանակը շարունակէր
իր յառաջխաղացքը դէպի Նախիջև-
ան: Մինչ այս, մեր բանակը դրա-
ւած էր ամբողջ Ետրուրը և Եահ-
թախթը. այդ շրջանի թուրք ազ-
գաքնակչութիւնը պարտուելով ա-
պաստանեցաւ Մակուի խանին քով:

Հայ բանակը հարկադրուեցաւ
հաշուի առնել այն հանգամանքը որ
կարմիր բանակը կարող է մահացու
հարած տալ իրեն եթէ նա շարու-
նակէր իր գրոհներ: Կառավարու-
թիւնը բանակցութեան մտաւ Նա-
խիջևանի խան և բէկերու հետ. վեր-
ջիններ շատ ճարպիկօրէն զբաղեցու-
ցին մեր զիւանազաններ... և միւս
կողմէն հրաւիրեցին Ատրէշյանի
կարմիր բանակը ու խորհ. Ատրէշ-
յանի անբաժան մաս յայտարարեցին
Նախիջևանը և փառաւորապէս պատ-

գամաւորով այս բանը իմացուցին
մեր կառավարութեան:

Կարմիր բանակը 921 ապրիլ 2ին
մեզ տուաւ չմեցնող հարած մը, որ
մէ յետոյ մենք, Հայաստանի կառա-
վարութիւնը և բանակը, առանց ետև
նայելու, թողնելով Երևանը, Լեռնա-
հայաստանի վրայով Թաւրիզ եկանք:
Այս անկումի անհաւասար կռիւը
սկսեց 920 մայիսէն, երբ նրանք
փորձեցին յաղթել բայց պարտուե-
ցին:

Մեծամասնականներու պրօպա-
կանտիստներ և թիւրք լրտեսներ
աչալուրջ կը հսկէին և կօշտադոր-
ծէին ամեն հանգամանք որ նպաս-
տաւոր կը գտնէին:

Այսպէս օրից օր պատրաստուեց
Հայաստանի անկումը: Մեր թշնամի-
ներ օգտագործեցին մեր բոլոր գոր-
ծեր և պատրաստեցին աղէտը: Ա-
ռաջին հարուածը տալ բաժին ին-
կած էր Բէյմալին. այդ հայ-թրքական
պատերազմն էր որին կանդաւառ-
նամ յաջորդով:

ԳԱՐՈՒՆԻ

1, յունիս 921, Թաւրիզ

ԿԻՂԻԿԻՍ

Պողոթն թիւ մէջ գտնուած ուժերը
կը քաշուին դէպի Սիս, Կարս Բա-
գար և Ջէյլի. նոյն իսկ ոստիկաններ
կը հեռանան: Ըստ մեր տեղեկու-
թեան, միմիայն քաղաքային վար-
չութիւնն է որ կը մնայ:

Պողոթն թիւ մէջ գտնուած Ատա-
նացի թիւրքեր կը վերադառնան
Ատանա: վերադարձողները կը ներ-
կայացնեն շատ խղճալի վիճակ մը:
Պողոթն թիւն դէպի Ենիճէ գծի նո-
րողութիւնը, ըստ մեր տեղեկու-
թեան, սկսուած է:

— Կիլիկիոյ կաթողիկոսին և նո-
րընտիր խնամակալութեան ջանքե-
րուն և վճառականութեան որպէս ար-
դիւնք, հակառակ կողմնակի դժուա-
րութիւններու, Ատանայի ազգային
հիւանդանոցը մէկ քանի ամսուան
դադարէն յետոյ բացուած է. խնա-
մակալութիւն առ այդ զբաղուած
է նախնական պատրաստութիւննե-
րով, որոնք հաւանաբար շուտով կը
վերջանան և հիւանդանոցը կը ստա-
նայ իր բնական ընթացքը:

ԵՒՐՈՊԱԻ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋԻՆՑԴԱԿԱՆ
ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԵՏԱԶԳՈՒՄԸ

Ի գիտութիւն Եւրոպայի Հայոց
Թեմի համայնքների, պատիւ ունիմ
ծանուցանելու հետեւեալը.

Ի նկատի ունենալով, որ Ազգիս
վեհափառ Հայրապետ 1920 Դեկտ-
25ի թիւ 761 կոնդակով բարեհա-
ճած է տնօրինել, որ այսուհետեւ
մինչև նոր տնօրինութիւն Եւրոպայի
Հայոց Թեմը ենթարկուի Թիւրքիոյ
Հայոց Պատրիարքութեան, ժամա-

հանդիմանողները Նորին Ամենապատուութիւն Սրբազան Պատրիարքին թեմիս առաջնորդական ընտրութեան արդիւնքը, ըստ որի, ինչպէս յայտնի է, միայն Լոնդոնի և Մարսելի համայնքներն ընտրած էին իրենց պատուիրակները՝ գումարուելիք թեմական համագումարին մասնակցելու:

Նորին Ամենապատուութիւն Տէր Զաւէն Ս. Պատրիարքը ամսոյ 3ի թիւ 6513 գրութեամբ հաճած է առ այժմ յետաձգել իրենց ընտրութեան հարցը, ի նկատի ունենալով թեմի համայնքների միջև եղած կարծիքների տարբերութիւնը:

Աղօթարար
ԱՅԷԼ Ծ. վարդ.

30 Օգոստ. 1921 թիւ
Լոնդոն

ՆԱՄԱԿ ԱՆԳԼԻԱՆ

Լոնտոն, 29 օգոստոս 1921

Այսօր Գեր. Աբէլ Ժ. վ. Նախագահութեամբ կատարուեցաւ յուրար. կատարութեան տխուր հանդէսը բնիկ Նոր-Ջուզայեցի Սիմէօն Տէր Անդրէասեանի որ երկար տարիներ Ռանդոն ապրելէ յետոյ, մէկ տարիէ ի վեր Լոնտոն էր ուր և կնքեց իր մահականացուն ամսոյ 25ին, 62 տարեկան հասակին մէջ. Հանգուցեալը քարեպաշտ և ազգասէր մի անձ էր, որով և ամէնքէն սիրւած:

Իր մերձակոյ ազգականներուն որոշ գումար մը թողելէ յետոյ, կտակեր է որ 20,000 ոսկիի եկամուտով ապրի իր կինը. որի մահէն յետոյ այդ գումարը և Ռանդոն ունեցած իր տունը յատկացուին Ռանդոնի Հայոց նոր եկեղեցիի շինութեան:

Կտակեր է որ իր անունով 5 սան պահուի կալիքաւոր Հայոց Ճեմա. րանում:

Նոր Ջուզայում իր ունեցած այգին կտակեր է նոյն տեղի Հայ դպրոցին:

Գեր. Տ. Աբէլ Ժ. վ. երբ կիմանայ այդպիսի կտակի մը գոյութիւնը, կը դիմէ Տէր Անդրէասեանի և կը թելադրէ բան մը կտակել Լոնտոնի Հայ գաղութին համար ալ որի պատուաբեր անդամների մին եղած էր ինք ալ: Նորին գերապատուութիւնը ընդհանուրէն սիրուած և յարգուած լինելով, Տ. Անդրէասեան չմերժեց անոր առաջարկը և կտակը փոխելով, կաւելցնէ նոր կտակին մէջ 8000 անգլ. ոսկի Լոնտոնում մի դպրոց-ժողովարան շինելու համար և այս կէտի գործադրութիւնն ալ կը լանձնէ Գեր. Տ. Աբէլ Ժ. վ.ին:

Այսպէս Լոնտոնում մօտ ապագայի մէջ կունենանք Հայոց եկեղեցի, հովաքան բնակարան և դպրոց-ժողովարան: Առաջին երկուքը, ինչպէս յայտնի է, կը շինուին Տիար Գալուստ Կիւպչեանի ծախքով, ի յիշատակ իր հանգուցեալ հոր:

ՆԱՄԱԿ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

Փիրկոս, յլս. 30/12 օգոստ. 1921
Յունիս 26ին Նիկոմիտիանէն հայ, յոյն և թիւրք գաղթականներով միասին «Քիօս» շոգենաւով 11 օր ճան. բորբոքութենէ յետոյ յուլիս 7ին փրկուի Նաւահանգիստը ֆաթաքօյա հասանք: Ճանաչան յունական կառավարութիւնը մեզի հաց և ուտելիք բաժնեց. 18 օրէ ի վեր օրական տալ սկսելով՝ ամէն անձի 2½ տրահ մի կը վճարէ ուտելիքի և հացի փոխարէն:

Յուլիս 20ին գաղթականներու զեւեղման Յանձնախումբի նախագահ պր. Տանիելիտիսի առաջնորդութեամբ քաղաքին յունաց աղջկանց դպրոցին մէջ գաղթականներու ի նը պատահանք մը սարքուեցաւ. հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր: Ժամը 9ին հանդէսին բացումը տեղի ունեցաւ գաղթական յոյն օրիորդի մը գրաւոր ճառով որմէ յետոյ Հայերուս կողմանէ ընտրուած երկսեռ երգիչ խումբին կողմանէ «Դժնեայ գիշեր», «Լօլօ» և «Տէր Զօրի» երգերը երգուեցան: Յոյն երգիչ խումբն ալ կտոր մը երգեց: Ամէնքն ալ ծափահարութեան արժանացան: Հանդէսէն 4.000 ֆրանք հասոյթ գոյացաւ:

78 Հայերէս 63ը Տէտէաղած երթալու փափաքը ունենալուն, յուլիս 31ին կառավարութիւնը երկաթուղիով ճանաչ հանեց զանոնք: մնացեալ 15ը փրկուս կենալ փափաքելով, հոս տուներու մէջ զեւեղուեցան: Փիրկոս մնացող Հայերուս ա. նունները ստորի կը նշանակեմ:

Ատաքազարցիներ
Զգօն Զափուշեան, եղբայրը Յովհաննէս, մայրը փարիս:

Յակոբ Զափուշեան, կինը Սիրա. նուշ:

Թագուհի Թօսունեան:

Աղաւնի Զօլուեան, աղջիկը Քնա. րիկ:

Պարտիզակցիներ
Սահակ Գրիգորեան, կինը Ով. ոաննա, զաւակները Ժիրայր և Եղի. սարէթ:

Թագուհի Շիրինեան:

Իզմիրցի

Գրիգոր Թէքէրտաղեան, կինը Ազգանուշ:

Զգօն ԶԱՎՈՒՇԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՍԻՐԻԱՆ

Պէյրուք, 23 օգոստոս 1921

Կարեւոր ծանուցում

1. Պէյրուքի Հայ Ազգ. Միութիւնը՝ Ամերիկա կամ այլուր մեկնող ճամբորդներու անցագիրը ստանալու և միայն իրեն գիւղերու նաւատոմսի գնումները կատարելու դիւրութիւններ կընծայէր:

2. Վերջերս տեսնելով որ կարգ մը սմարներ, օթէրմներ, նոյն իսկ հայ

անունը կրողներ, նաւատոմսն սարսափելի դրամական զեղծումներ կ'ընեն, նոյն իսկ սիմսարիէ առնելու համար պաշտօնական գործողութիւնները առանց լրացնելու ճամբորդ կը զրկեն, Ազգ. Միութիւնը վերջին կարգադրութեամբ ապահովեց՝ ինչպէս անցագրերու, նմանապէս նաւատոմսի խնդիրը:

3. Եւ նաւային զանազան գործա. կալութիւններու, մասնաւորապէս Մեսսաթըրի Մարիթիմի հետ համաձայ. նութեան գալով, 32½ նոց թիքէթը 29% սուրիական ոսկիի իշկուց: Եւ առանց ոեէ շահի կուտայ Հայերուն և իր մասնաւոր պաշտօնէին միջոցով հոս կիջեցնէ զանոնք:

Ազգային Միութիւնը արդէն սերմիքիցաւ, Ազգ. ճպաստի տուրքին հասոյթը ի ձեռին ունենալով, բաւարարութիւն ունի կարօտեալներուն օգնելու և երբեք հասոյթ չակնկալելու նաւատոմսերէ: Եւ այս զոհոյթիւնը կընէ վերջ դնելու համար սիւ. ոարներու շահագործումներուն: Եւ ահա անոնց ասպարէզը փակուած ըլլալով, անցեալէն շատ աւելի կը զիջին ստորին միջոցներու դիմել համոզելու համար ճամբորդը: Որով պարտք կը դրանք իրազեկ պահել մեր յարգելի ազգայինները՝ որպէս զի շահագործումի զրկանքէն տոչոր. աղ ունէ յանձնակատարներու խօսքին և գործքին կարեւորութիւն չը տան:

4. Հետեապէս, կը յանձնարարենք ամէն Հայու որպէս զի առանց Ազգ. Միութեան գիմելու ոեէ քայլ չառնեն. հակառակ պարագային չպիտի լսէ այն դիմումները՝ որոնք առանց Ազգ. Միութեան գիմելու կատար. ւած ապօրէն գործառնութիւններու արդիւնք են:

Պէյրուքի Հ. Ազգ. Միութիւն

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐՁՐ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Աւրախուծեամբ կը տեղեկանանք որ ազգային բարձր կրթութիւն եւրոպայի մէջ ստացած հայ կարող գործիչներ պատ. րաստելու համար Տ. Լիպակի արծար. ծած հարցը Արմէնիաի ԼՁ 45 Թիւին մէջ՝ լուծուելու համար վրայ է: Լուրջ խոստումներ կան փատահացող որ Պարսկահնդկաստանի Թեմը իր ծուխէն եղող սաների պիտի օգնէ մօտ ապագայի մէջ, անոնց բարձր կրթութիւն մը տրուելու համար որոշ ճիւղերի մէջ:

ԵՐԶԱՐԵՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՀԻՆԴ ՍԱՆՆԵՐԷՆ

Բարիկ, 1 սեպտեմբեր 1921

Տէր,

Ստորագրեալներս, պատիւ ունինք յայտարարելու որ, յետ այսու հրաժարած ենք գործածելէ «ԿՈՄՏԱՍԵԱՆ ՀԻՆԴ ՍԱՆՆԵՐ» հաւաքական անունը: Մեր յառաջիկայ գործունէութիւնը պի-

տի շարունակենք մեր սեփական անուններու տակ:

«Կոմիտասեան Հինգ Սաններու անունով գոյութիւն ունեցող բոլոր գործառնութիւնները, ըստ առաջնոյն, կը վարէ քարտուղար՝ Պարոն Մ. Թումանեան:

Այս առթիւ կը խնդրենք, Ազգ. Տէր, որ ընդունի մեր յարգումաց հաւատարմը:

Բ. Կանաչեան

Մ. Թումանեան

Հ. Սէմէրճեան

Վ. Սարգսեան

Վ. Սրուանձոհեան

32, Rue des Ecoles
Paris (Ve)

ՀԱՅՐ ԲԱՐՆԱԲԱՍ ՊԻԼԵԶԻԿԵԱՆ

Անցնող շաբթուն, Վեննայից Պօլիս հասնելուց մի քանի ժամ յետոյ, յանկար. ծաման է եղել հայր Բաւնաբաս Պիլէզիկեան:

Վեննայի Միսիթարեան Միաբանութիւնը կորցրեց իր անձնանէր եւ աւագ միաբաններից մէկը, իսկ մենք մեր սիրելի եւ Թանգազիւն հայրը:

Նրա անմահկալ մօտը մեծ վիշտ պատ. հաւեց բոլորիս էլ հաւատարմաբէս: Միմեքն էլ սիրում էին եւ յարգում:

Մարդիկ կան, որոնց հետ մի քանի անգամ խօսելուց յետոյ համաշու. ես. հանգուցեալը նրանցից էր:

Բնակարանեամբ ուրախ եւ միշտ ժպտեւ, միաժամակ կատակախօս:

Իսկ ամենից աւելի աչքի ընկնող յատկութիւնը նրա անկողնութիւնն էր, ինչ որ նրան աւելի քարճարացնում էր եւ աւելի սիրելի դարձնում:

Նրա կորուստը աւելի մեծ է վաւեր այն միաբանութեան համար, որի քարճարացման, յառաջդիմութեան մեծ աշխատանք եւ ջանք է ի գործ դրել: Այս տեսակետից նա անփոխարինելի է:

Շնորհիւ իր ընդունակութեանց, նա երկար տարիներ, յաճախ անպատ. պայմանների մէջ, կարողացել է վաւեր կառավարել: Ով որ ներս է մտել Միսիթարեան վանքի դռնից եւ շփու. ունեցել նրա անձնակորուծեան եւ գործերի հետ, պիտի նկատէր նրա կորուստի արժեքը:

Նա անագին աշխատանք է Թափել մատենադարանին համար, մէկիկ մէկիկ հաւաքել, պրպտել է եւ դիմումներ կատարել:

Եւ այսօր նա բացակայում է. Էլ չի խօսում եւ քարճարացն չի ասում «բարով տեսանք», ինչպէս իր սովորութիւնն էր երբ մէկը իր քովն էր գնում:

Այս հեռու վայրից, դրկում ենք Վոսփոյի ափերը յարգանք մեր Թանգազիւն եւ անմոռանալի հօրը գերեզմանին:

Ռ. ՎԱՆԻԿԵԱՆ

1921 թ. օգոստոս, Մաուէն

ԱՆՅՈՒԴԱՐՁ ՄԱՐՍԷՆԻՆ

Կ.պօլսի Ազգային Երեսփոխանական Ժողովի անդամներէն Տ. Տօթէօր Թէրգեան իր ընտանիքով եկաւ Մարսէյ անցած ուրբաթ օր եւ նոյն երեկոյ մեկնեցաւ Փարիզ ուր մէկ որդին ուսանող է բժշկութեան եւ քիչ ատենէն կաւարտէ ուսանողական ընթացքը: Տօթ. Թէրգեան իր ընտանիքը Փարիզ տեղաւորելէ յետոյ կը վերադառնայ Կ.պօլսի, երկու ամսի չափ միայն մ'նայով ինք փարիզ:

Տ. Տօթ. Թէրգեան Կ.պօլսի ազգային գործերին եւ գործիչներին վրայ տխուր

կերպով կարտայայտուի: Ինք լինելով բնիկ
Հանքնցի, Հանքնի անկումէն սաստիկ
զգացուած է երկու խոշոր վերք ստանա-
լով սրտին վրայ Թէ՛ իբրեւ Հայ եւ Թէ՛ իբ-
րեւ Հանքնցի: Մանաւանդ որ, իր պատ-
մածների նայելով, Հանքնի փրկելու մի-
ջոցներ կան եղեր, բայց վարչական մար-
միներ անփութութեամբ կամ այլ եւ այլ
նկատումներով չեն կատարած իրենց
պարտքը եւ լքած են Հանքնի իր բաղդին:
Տօքթ. Թէրզեանի յայտարարութիւնները
այնքան ծանրալիշիւ են որ չէ կարելի Թե-
թեօրէն անոնց արծազանգ տալ հրապա-
րակի վրայ. ձեռնհաս քննիչ յանձնաժողով
մը կրնայ պաշտօնապէս լսել գանազան
կողմերը, քննել, ստուգել եւ իր վճիռ
արձակել: Բայց սա սկզբունքը որի վրայ
կը շեշտէ Տօքթ. Թէրզեան, անհերքելի
ճշմարտութիւն է. ազգային պաշտօնեայ
մը ի՛նչ դիրքի եւ բարձրութեան վրայ ալ
զտնուի, պարտաւոր է համարատու լինել
զինք ընտրողներին:

* *

Նոյն օր Կ.պօլսէն Մարսէլ հասան
եւ մեկնեցան Նաեւ Տիարներ Գնթուհի
եւ գաբիդէն Արամ Գարուհիներն:

Տիար Գնթուհի Հանքնցի երիտասարդ-
մ'է որ զինադադարէն անմիջապէս վերջ
Թիւրքական բանակէն ազատելով զնացած
էր վերածին Հայաստանի մէջ իբր սպայ
ծառայելու: Իսկ Տ. Արամ Գարուհի-
նեան, Թիֆլիսցի, Նախ Ռուսական բա-
նակի, ապա հայ բանակի սպաներէ մին է
եղած:

Երկուքն ալ կերճան փարիզ ալժմ իրենց
ընդգրկած զինուորական ասպարէզի մէջ
կատարելագործուելով Հայաստան վերա-
դառնալու մտադրութեամբ:

ՌԻԶԶԵԼԻԲ

Տ. Ա. Զօգանեան փարիզէն մեզ
կիմանցէ որ Արմէնիաի Կրդ. Թիւով
հրատարակուած տեղեկութիւններին
մէջ Թիւրքականութիւնը սպրդած է:

Կը գրէ Թէ «Երուսաղէմի մեր
վանքին մէջ հայ Թաղաւորներու եւ
իշխաններու, Թաղաւորներու համար
գրուած ձեռագիրներ կան, բայց
ոչ Թաղաւորներէ գրուած. Թաղաւորի,
իշխանի, մարաշխաթի, գուհադապ
ի autographieներ կան, ձեռագրաց
յիշատակարաններուն մէջ՝ մէկ էլ
ինքնագիր գրուածքներ: Պէտք չէ
կարծուի որ եւ ըսած ըլլամ Թէ Թա-
ղաւորէ գրուած ամբողջ ձեռագիր-
ներ կան հոն:»

* *

Նախորդ Թիւի Կրդ. երեսի Չրդ.
սիւնակի վարէն հաշուելով 5րդ. տո-
ղին Նաբաթ բառը պէտք է լինի
Նաբար որ սովորական ձեւն է արա-
բագրական նաւաթ կամ Նաբաթ
բառին որ կը նշանակէ իշխան:

ՄՈՍԿՈՒՍԻ ՀՐԴԵՆԸ

Մոսկուաի մեծ հիւղիմը որ Պէրլինէն
տրուած հետագրէ մը առնելով հրատա-
րակած է ինք Արմէնիաի նախորդ Թիւին
մէջ, բարեբաղդապէս չէ հաստատուած
ցարդ ուրիշ ոեւէ կողմէ եկած հետագրով:

ՅՈՒՆԱԹԻՐՔ ԿՈՒԻԼ

ԱՐԵՆՔԷՆ Կը հաղորդեն Օգոստ. 31 ին.
«Միեւն ալժմ ստացուած պաշտօնական
տեղեկութիւններին համեմատ, եթ օրի
կատարի կուէյետոյ Կէօք Սուի հիւսի-
սային գետափին եւ Գադրանճիի հզօրա-
պէս ամրացած բարձունքներին վրայ՝ ալ-
սինքն Սախարիաի ափին վրայ գտնուող
Էրզրէթէօյ գիւղէն մինչեւ 60 հազարամէդր
դէպի Արեւելք, Թշնամին տեղի տուաւ ամ-
բողջ գծին վրայ եւ երեքշաբթի օր սկաւ
յետ քաշուի դէպի հիւսիսային-Արեւելք,
մօտէն հետապնդուելով յոյն զօրքերէն:»
— ԱՐԵՆՔԷՆ Կը հաղորդեն սեպտ. 1 ին.
«Այստեղ կը հաստատեն Թէ Թիւրքա-
կան զօրաբանակի ձախ Թեւը կը նահանջէ
Էնկիւրիի դէպի հիւսիսային-արեւելք:
Թիւրքերը աչքի առջև ունին այդ բաղադ-
մասկայ գրաւումը յունական զօրաբա-
նակէն որ պիտի կրնայ յետոյ հաստատուի
Պիզի-Լըմազի վրայ:»

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՃԱՌ
ՄԵՍՐՈՎՐԱՅ Յ. ՍԷԹԵԱՆՅ
Նոր-Ջուղայեցոյ՝
Ասացելով ի Հանդիսի
«Հարիւրամեայ Յոբելինի»
Հայկական Մարդասիրական Ճեմարանի
Որ ի Կալկաթա Հնդկաց՝
Երկրորդում աւուր Ապրիլին
1921 ամի՝ յաւուր Շաբաթու,
Երեկոյեան յինն ժամուն:

(Շաբ. Երդ. Թիւէն եւ վերջ)

Հուկ ամենեցուն պարտ է ինչ յիշել եւ
զՄանուկ Յորդանան Ռթափոյ որ գեղեցիկ
իմ խորհրդամբ հաստատեաց զառաջին
Օրիորդաց Ուսումնարանն ի Նոր-Ջուղա
յամին 1863 եւ որ ամենայն յաղորդութեամբ
չարունակի ցայսօր յօգուտ գողտրական
սեռին մերոյ քաղցրանուն ընկալարին:
Սոյն այս այդ ազգասէր եւ յաւուր գրասէր
ի յինամեայ հասակին եւ զնաց ի Բա-
թափոյ եւ եմուտ ի վանս Սրբոյն Ղազա-
րու ի Վենետիկ, անդ ուսանել ի բարեյի-
շատակ Հայր Ղեմար Ալիւնէն գոսկեղի-
նիկ լեզու մերոց նախնեաց օր միշտ սիրելի
լեալ է Ջուղայեցոյ մերոց եւ Հնդկահայոց
իսկ եւ լեալ են ի միջի նոցա նշանաւոր
հայկաբանք որոց գրութիւնք ոսկեղարուն
մերոյ բուրնի զնոտ անուշից: Այլ աւա՜ղ եւ
հազար ափսոս զի զարդիս լեալ եւ բարձի
թողի լեալ է ուսումն հայ լեզուին Թէ աստ
ի Հնդկիս եւ Թէ անդ ի Նոր-Ջուղա որ-
պէս մեռեալ, ուստի եւ անպէտ լեզու ինչ.
այն ինչ քան զմեզ բազմօք լուսաւորեալ
Եւրոպացիք մշակեն ամենայն խանդավա-
ռութեամբ զդասական եւ զմեռեալ լեզուին
հնոյն Հռովմայ, Բուսաստանի որպէս եւ
զՀնդկաց, զՊարսից, զՀրէից եւ զՀայոց
իսկ: «Զգաստակս Ձեր այլք կերիցեն»
ասեն Գիրք եւ յաւուր հեռատես խորնոյ
Երեւոյն ողբայր երբեմն Թէ «Ո՞ ախու-
հեռ եւ զմեր յարգեցէ զուսումն:»

Արդ բարեացապարտ սանունք Մարդա-
սիրական Ճեմարանիս, եկայք խնկօք ա-
նուշիք պաշտել զբաղցր յիշատակս անմահ
եւ լուսահոգի Հիւսիսային մերոց Մուրադ-
խանեան Ստուգածատրոյ եւ Վարդանան
Մնացականի՝ որպէս եւ անմահ բարեբա-
րացն մերոց Աղայ Գեորգայ Մանուկեան
եւ Աղայ Յովնանի Էլեզգեան եւ բարեպաշ-
տոն Տիկնայցն Մարիամանի Մարգարեան,
Հոփսիմայ Լաթրուզի եւ Կատարինայ
Դաւթեան որք իշխանական տրօք իւրեանց
երաշխաւորեցին զգոյութիւն ազգային
տանս, չմոռանալով ի նմին ժամանակի

յիշատակել աստանօր եւ զառատ տուրան
Նազարեթայ Սուրբ եկեղեցւոյն քաղաքիս
որպէս եւ Հայկեան Միաբանութեանն Բա-
տաւոյ առ կրթական հաստատութիւնս
այս բաղմարդին՝ յօրէ անտի հիւսիսային
թեանն մինչեւ ցայսօր:

Սոյն բարեգէպ առթիւ պարտիմք յայտ
նել եւ զերախտագիտական ջերմ շնորհա-
կալիս մեր եւ առ Նոր բարեբարսն Ճեմա-
րանիս, մաղթելով յերկնից եւ քան զեւ
ըղձալին յաղորդութիւն եւ բաղձալին արե-
ւատութիւն եւ պայծառութիւն վասն ազ-
գասէրն եւ կրթասէր Պարոնայց Սէթայ
եւ Թադէոսի Պողոսեան եւ Մնացականի
Ստեփանոսեան՝ սրոց մեծագումար նուէրք
առ ազգային կրթական հաստատութիւնս
այս ոսկեղէն գրուագաց են արժանի, զի
եկեղեցին ազգք եւ յուրիւցին դարք եւ ազ-
գային տունս այս հաստատեալ գոյով ի
վերայ ամուր եւ անխախտ վիմի՝
անասան ժաւացէ ցյաւթտանս ժամանա-
կաց:

Թէպէտեւ երկարեցան բանք իմ անդր
քան զչափն, այլ սակայն ներեցի ինչ սոյն
առթիւ ասեմ խոնարհ առաջարկ մի կամ
լաւ եւ աւել Թիւրքութիւն մի, այն է
խնդրել ի պատուարժան Հոգաբարձութեան
Ճեմարանիս կառուցանել արձանս յիշա-
տակի յանուն կենդանի եւ մեռեալ բարե-
բարացն կրթական պատկառելի հաստա-
տութեանս եւ զետեղել զայն առ երի ար-
ձանացն Մուրադխանի եւ Վարդանայ որ-
պէսզի յապագային երթիցեն եւ այլք զա-
ւիղ նախկին բարեբարացն զի ըստ հիմա-
ւից բանից անմահ քերթողն Մարտիրոս
Թադեանի՝ «Հիւսիսային ազգասիրին է
օրինակաւ քաղի գործոց նախահարց զգիս
որդոց զարթուցանել:»

Շատ խօսեցայ եւ ձանձրոյթ պատճառեցի
պատուարժան հանդիսականացդ, ուստի
եկայք, աղաչեմ, իմ ազնիւ ձեմարանա-
կանք, միաբերան զհոգիս եւ փառս
մատուցանել յԱթոռ Յաւիտեական Շը-
նորհացն որ պահեալ եւ պահպանեալ է
զայս միակ ազգային կրթական հաստա-
տութիւն մեր ի Հնդկիս զայսքան ամս
միշտ ազատ եւ հեռի պահելով զայն ի վը-
տանգաւոր ժայռիցն Սիւրբայ եւ Քարիթ-
դեայ եւ յետ յաւուր բաղմարկածեան կե-
նաց՝ ընդեալ հաստեցեալ է զայն անվտանգ
ի բաղձալի նաւահանգիսն խաղաղութեան:

Արդ աղաչեմ, ով ազնիւ հանդիսականք
եւ լաւ սանունք ձեմարանիս, եկայք ամե-
նայն խանդավառութեամբ եւ ջերմեան-
դութեամբ պարպել լոտնկայս բաժակ ա-
նուշահամ զինոյ ի քաղցր եւ ի յաւերժա-
կան յիշատակ հոգեւոր եւ անմահ ազգա-
սիրացն Աստուածատրոյ Մուրադխանեան
եւ Մնացականի Սմբատ Վարդանեան որք
եղեն Հիւսիսային Մօրն Լուսոյ մերոյ,
երգելով «ԶԷնեաց Թաս» Տաղն Թադեա-
նանի՝ այսպէս:

«Թայսմ պարկեշտ խրախմանի
երջանկութիւն մեր պսակի
Երբ բարեգութ արքայն երկնից
Թանկեղ աղերս մեր խոնարհի:

Յաւելուլ մեզ երանութիւն
Բարեկամաց մեր բարութիւն
Եւ Տան Հայոց, Մօր աշխարհի
Երեւոյն անդ խոնարհի:

Լից, լից, լից
Լից մատուակ
Չուրախարար
Քոյ զբաժակ:»

Կեցցէ Հայութիւն, կեցցէ Հայոց
Հայրապետութիւն,

Կեցցէ Հայ Հանրապետութիւն,

Կեցցէ Մարդասիրական մեր այս
Ճեմարան:

Կեցցէ նաեւ իմ ազգային բարե-
բարք եւ գործիք:

Կեցցէ նաեւ իմ հոգաբարձու
եւ ուսուցիչք:

Կեցցէ նաեւ իմ շնորհալիս ուսանողք
եւ սանունք ձեմարանիս որք սարքե-
ցին զայս հանդէս խրախմանի վասն
մեր այսօր, յաւուր տօնի «Հարիւ-
րամեայ Յոբելինի» Հայկական Մար-
դասիրական Ճեմարանիս:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Դաւիթ Մ. Արամեան. — Կիրիկեան
գրուագներ. Ֆրանսիացի հետազոտարար
(Յուդատետրէս քանի մը էջ): Փարիզ.
Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս. 1921: Գին 2
ֆր. (2,30):

(Դժբաղդ Կիրիկեանի սրտամիկ
վիճակի նկարագրութեան հետ կը ներկա-
յացնէ Նաեւ իրենց հետազոտարարի պան-
ծալի դրուագներէ մին, որ կապացուցանէ
Հայ գիւղացիի անվատ քաջ ոգին, նոյն իսկ
ուսմանական պարագայների մէջ):

— Ա. Իսահակեան, Արու Լալա Մա-
հարի. Քառիս: Գ. տպագրութիւն 1920:
3 ֆր. 30 անգ. (4 ֆր.):

(Արու Մահարի անուանի արար բանաս-
տեղծի կողմէն գրուած յուսմանական բա-
նաստեղծութիւն մ'է, վշտի ու խռովի
արտայայտութիւններով):

— Գրական Ասուկիներ: Ա. — Շանթի
«Հին Աստուածներ»: Բ. — Գիրգոր Զօհ-
րապի «Նորալեզու»: Գ. — Գ. Վարու-
ժանի «Հեթանոս երգեր»: Դ. — Ռ. Ջար-
դարեանի «Ծայրագոյս» Ե. — Յովհան-
նէս Մեծեան: 5 հատը (Ա. — Ե.) միասին
7,50 (8 ֆր.):

(1913ին Կ.պօլսի մէջ սկսած էին «Գը-
րական Ասուկիներ» կազմակերպել ուր
Թիւրքացի ծանօթ գրողների երկերին
վրայ հրապարակային ժողովի մէջ քննա-
դատական եւ ջատագովական բանախօսու-
թիւններ կը լինէին եւ մասնաւորապէս
կազմուած Ժիւրի մը երկու կողմը լսելէ
յետոյ իր եզրակացութիւններ կարտայայ-
տէր: Այդ ասուկիներ տակաւին վերոյիշ-
եալ 5 հեղինակների գործերին վրայ եղած
եւ հրատարակուած էին երբ քաղաքական
զառնաղէտ հանգամանքներ եկան կասե-
ցնել մասնաւորական յառաջդիմութեան ամէն
շարժում: Հրատարակուած Ասուկիներին
մէջ քննադատական կամ ջատագովական
բանախօսութիւններ ունին Տիկն Զապէլ
Աստուր, Տօքթ. Արմենակ Բարսեղեան,
Տիկն Զապէլ Ետայեան, Ռուբէն Զար-
դարեան, Գ. Զօհրապ, Վահան Թէքէեան,
Գ. Խաթակ, Կոմիտաս վրդ., Շաւարշ Մի-
սաքեան, Տիգրան Զեօկերեան, Յ. Ճ.
Սիւրենի, Երուանդ Օտեան և այլն):

Լոյս տեսաւ Հայաստանի քարտէզը գու-
նաւոր եւ հայատառ, պատրաստուած Մ.
Զամիշեանէ: Մեծութիւնն է 65x48, կա-
րելի է ստանալ Արմէնիաի գրասենեակէն:
Գին Մարսէլի մէջ 2 ֆր. Մարսէլէն
գուրս 2,50:

ՅԵՐԵՒԱՆ — ԿՐԴԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՒՐՈՑԻՆՆԱԿԱՆ
ՄԱՐՏԵԼ
Հայերէն Տպագր. Մ. Փոքրոստայանցի
Le Gérant: François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi